

DEMOKRACIE ČÍSEL

V ROCE 1787, KDYŽ FEDERALISTÉ A ANTIFEDERALISTÉ bojovali o navrhovanou Ústavu na pestrých stránkách amerických novin a na vrzavých podlahách sněmovních sálů, John Adams, velvyslanec ve Velké Británii, reptal u svého psacího stolu na Grosvenor Square v Londýně, zatímco Thomas Jefferson, velvyslanec ve Francii, se skláněl nad svým vlastním, nepochybně luxusnějším psacím stolem v Hôtel de Langeac na pařížské Champs-Élysées. Daleko od domova vedli oba muži, kteří společně vytvořili Deklaraci nezávislosti, epistolární debatu o Ústavě a vyměňovali si dopisy přes kanál La Manche, jako kdyby pořádali ratifikační shromáždění čítající dva muže: Adams se obával, že Ústava dává zákonodárcům příliš mnoho pravomocí, a Jefferson se obával téhož v souvislosti s prezidentským úřadem. „Vy se bojíte jednoho – já se bojím těch několika málo,“ napsal Adams Jeffersonovi. „Vy se obáváte monarchie, já aristokracie.“ Oba muže trápily volby, Jefferson měl strach, že jich bude příliš málo, Adams, že jich bude příliš mnoho. „Na volby, milý pane,“ napsal Adams, „pohlížím s hrůzou.“¹

Arthur Fitzwilliam Tait, obraz z roku 1854 Politická debata zobrazuje lovce a farmáře debatující o volbách nad novinami, které přinesl člověk z města, zatímco farmářova dcera se snaží vložit do konverzace.

Na tomto akvarelu německého přistěhovalce Johna Lewise Krimmela slaví všechny vrstvy obyvatelstva Filadelfie 4. července roku 1819.

Debata mezi Adamsem a Jeffersonem neskončila ani po ratifikaci Ústavy. Neskončila ani po zvolení Washingtona v roce 1788, ani během doby, kdy zastával prezidentský úřad, kdy Adams působil jako jeho viceprezident a Jefferson jako ministr z zahraničí, a neskončila ani po opětovném zvolení Washingtona v roce 1792. Míst o toho jejich debata pomohla v roce 1796 založit první stabilní politické strany v zemi.

Jefferson se obával, že Ústava umožňuje prezidentovi zastávat jeho úřad opakovaně, až do jeho smrti, jako král. Adamsovi se tato myšlenka líbila. „Tím lépe,“ napsal v roce 1787.² Když v roce 1796 Washington oznámil, že nebude kandidovat na třetí funkční období, Adams i Jefferson usilovali o to ho nahradit. Adams těsnou většinou zvítězil. Oba muži se pak znovu utkali ve volbách, které Jefferson nazval „revolucí roku 1800“. Ať už to byla revoluce, nebo ne, volby v roce 1800, které byly vyvrcholením desítky let trvající debaty mezi Adamsem a Jeffersonem, vedly k ústavní krizi. Ústava nepočítala se

stranami a způsob volby prezidenta pro ně nebyl vhodný. Adams a jeho kandidát na viceprezidenta Charles Cotesworth Pinckney, někdejší velvyslanec ve Francii, nicméně kandidovali jako federalisté a Jefferson se svým kandidátem na viceprezidenta, bývalým senátorem za stát New York Aaronem Burrem, jako republikáni v tak bizarních volbách, že bez ohledu na výsledky hlasování si nikdo nebyl zcela jistý, jak to dopadne.

Jefferson zaslechl zvěsti, že v případě jeho vítězství federalisté „rozbijí Unii“. Domníval se, že doufá jí, že se jim podaří změnit zákon, aby to Adamsovi umožnilo vykonávat funkci do životně. „Nepřátelé naší Ústa vy připravují strašlivou operaci,“ varoval. Mezitím Alexander Hamilton bil na poplach, že pokud bude Adams znovu zvolen, obyvatelé Virginie se „uchýlí k použití fyzické síly“, aby federalistům zabránili ve vládnutí. Dokonce se říkalo, že někteří federalisté v Kongresu se rozhodli, že se „raději obejdou bez Ústavy a podstoupí riziko občanské války“, než aby zvolili Jeffersona. „Kdo bude prezidentem?“ tázal se jeden znepokojený kongresman a „co se stane s naší vládou?“³

Neutuchající spor mezi Adamsem a Jeffersonem byl zároveň soupeřením dvou ambiciózních mužů, urputným a malicherným, a sporem o podstatu amerického experimentu, filozofickým a závažným. V roce 1800 bylo Adamsovi čtyřiašedesát let a byl ještě hádavější, ješitnější a vzdělanější než v mládí. Byl zakladatelem Americké akademie věd a umění, napsal těžkopádnou třisvazkovou *Obranu vládního zřízení Spojených států*, v níž vysvětloval křehkou rovnováhu mezi aristokracií bohatých a demokracií chudých, rovnováhu, kterou může zajistit pouze dobře propracovaná ústava. „V každé společnosti, kde existuje vlastnictví, bude vždy existovat boj mezi bohatými a chudými,“ napsal. „Když jsou spolu pohromadě v jednom shromáždění, nelze nikdy očekávat zákony, které budou vyhovovat všem. Buď budou vytvářeny podle počtu, aby oloupily hrstku bohatých, nebo podle vlivu, aby oškubaly mnoho chudých.“⁴

Sedmapadesátiletý Jefferson, předseda Americké filozofické společnosti, strýdavě těžkomyslný a frenetický, muž britského pera, byl neméně vzdělaný, avšak mnohem méně konzistentní než Adams. Věřil ve vládu většiny. Smyslem amerického experimentu podle něj bylo „ukázat na příkladu, že lidský rozum dostačuje na to, aby

se postaral o záležitosti týkající se lidí, a že vůle většiny, přirozený zákon každé společnosti, je jediným spolehlivým strážcem lidských práv“.⁵ Adams věřil v omezování vůle většiny, Jefferson v podřízení se této vůli.

Oba muži se hlásili k aristotelskému pojetí, podle něhož existují tři formy vlády, přičemž každá z nich se může zkazít a dokonalá vláda je ta, která je nejvyváženějším kompromisem mezi nimi. Adams věřil, že forma vlády, která je nejméně „náchylná k zlepšení“, je politické zřízení a že takového zlepšení lze dosáhnout – a vyhnout se hrůzám demokracie –, pokud budou zákonodárné sbory lépe zastupovat zájmy lidu tím, že budou přesněji reflektovat. „Zdá se, že cílem, k němuž je třeba směřovat při vytváření zastupitelského sboru, je smysl pro lid, pro hlas veřejnosti,“ napsal. „Dokonalost portrétu spočívá v jeho podobnosti.“⁶

Přes všechny Adamsovy řeči o portrétech a podobnostech se však spor mezi oběma muži netočil kolem umění, ale kolem matematiky. Vláda lidu je konec konců matematický problém: Kdo hlasuje? Jakou má každý hlas váhu?

Adams a Jefferson žili ve věku kvantifikace. Začalo to měřením času. Dříve byl čas kolem, kterému se neustále znovu a znovu otáčelo; během vědecké revoluce se čas stal přímkou. Čas, nejnáze měřitelná veličina, se stal motorem každého empirického zkoumání: osou, šipkou. Toto nové využití a chápání času přispělo k myšlence pokroku – je-li čas přímkou, a ne kruhem, všechno se může zlepšovat a ještě více zlepšovat, místo aby docházelo k věčným vzestupům a pádům v nekonečných cyklech, jako je tomu u ročních období. Myšlenka pokroku oživila americkou nezávislost a podpořila také rozvoj kapitalismu. Kvantifikace času vedla ke kvantifikaci všeho ostatního: sčítání lidu, měření jejich práce a výpočet zisku jako funkce času. Dodržování času a hromadění bohatství si vydobily určitou rovnocennost. „Čas jsou peníze,“ říkával Benjamin Franklin.⁷

Kvantifikace také změnila fungování politiky. Bez ohledu na rozdíl se Adams a Jefferson shodli na tom, že vlády spočívají na matematických vztazích: rovnicích a poměrech. „Řídit by se měly počty, majetkem nebo obojím,“ trval na svém Adams, „a poměry mezi voliči a poslanci by měly být záležitostí výpočtů.“⁸ Určit, co bude oním vymezujícím pravidlem, bylo úkolem ústa vodárny shromáždění.

Stanovit, co bude oním určujícím pravidlem, bylo úkolem voleb v roce 1800 a politických reforem, které po nich následovaly, což měla být další záležitost výpočtu.

I.

KRÁLOVÉ SE RODÍ, prezidenti se volí. Ale jak? James Wilson vysvětlil, že ve Filadelfii v roce 1787 nebyli delegáti „v souvislosti s žádnou částí tohoto plánu tak zmateni jako ohledně způsobu volby prezidenta“. Wilson na shromáždění navrhl, aby lid volil prezidenta přímo. James Madison však poukázal na to, že vzhledem k tomu, že „volební právo je mnohem rozšířenější v severních než jižních státech ... jižní státy nemohou mít kvůli černochům na volbu vliv.“ To znamená, že v přímé volbě by Sever, který měl více voličů, měl více hlasů. Wilsonův návrh byl zamítnut poměrem 12 států ku 1.⁹ Někteří delegáti shromáždění se domnívali, že prezidenta by měl volit Kongres. Tato metoda, známá jako nepřímá volba, umožňovala účast lidu ve volbách a zároveň se vyhýbala „excesům demokracie“, filtrovala vůli mnoha prostřednictvím úsudku několika málo lidí. Nepřímo se volil například Senát: Senátory USA vybírali lidé, ale z zákonodárné sbory jednotlivých států (přímá volba senátorů byla zavedena až po ratifikaci Sedmáctého dodatku v roce 1913). V případě prezidentského úřadu však nepřímá volba představovala problém: Volba prezidenta Kongresem porušovala princip dělby moci.

Wilson přišel s jiným nápadem. Pokud prezidenta nemůže volit lid a pokud prezidenta nemůže volit ani Kongres, mohl by prezidenta možná volit jiný orgán. Wilson navrhoval, aby lid zvolil delegáty do sboru volitelů, což by byl orgán složený z ctihodných a zámožných mužů s dobrou pověstí, kteří by onu volbu prakticky provedli. Toto opatření prošlo. Wilsonův kompromis však stál na dalším kompromisu: proporcionálním poměru otroků. Počet delegátů do sboru volitelů se neměl určovat podle počtu obyvatel daného státu, ale podle počtu jeho zástupců ve Sněmovně reprezentantů. To znamená, že velikost zastoupení státu ve sboru volitelů byla určena pravidlem zastoupení – jeden člen Kongresu na každých čtyřicet tisíc obyvatel, přičemž zotročení lidé se počítali jako tři pětiny ostatních lidí.¹⁰ Sbor

volitelů byl ústupkem majitelům otroků, záležitostí matematických i politických výpočtů.

Tyto výpočty vyžadovaly sčítání lidu, které záviselo na zbrusu nové vědě – demografii (základní dílo, první vydání *Eseje o principu populace* od Thomase Malthuse, vyšlo v roce 1798). Článek I, oddíl 2 Ústavy požaduje, aby se obyvatelstvo Spojených států sčítalo každých deset let. Pracovníci provádějící sčítání lidu měli spočítat „celkový počet svobodných osob“ a „všechny ostatní osoby“, ale vyloučit „indiány, na které se nevztahují daně“, což znamenalo indiány, kteří žili jako nezávislé národy, i když žili na území, na které si Spojené státy činily nárok. Při tomto prvním federálním sčítání lidu, které se uskutečnilo v roce 1790, bylo sečteno 3,9 milionu osob, včetně 700 000 otroků. Klauzule o třech pětinách nejenže zajišťovala otrokářským státům neúměrné zastoupení v Kongresu, ale posilovala jejich hlasy ve sboru volitelů. Například Virginie a Pensylvánie měly zhruba stejný počet svobodných obyvatel, ale kvůli počtu otroků měla Virginie ve sněmovně o tři křesla více, a tedy o šest volitelů více ve sboru volitelů, což mělo za následek, že po dvaatřicet z prvních šestatřiceti let republiky zastával úřad prezidenta Spojených států otrokář z Virginie, s jedinou výjimkou – Johnem Adamsem.¹¹

Zbývaly ještě další sporné výpočty. Způsob výběru delegátů do sboru volitelů byl ponechán na jednotlivých státech. V roce 1796 v sedmi ze šestnácti států volil delegáty lid, v ostatních státech volily delegáty státní zákonodárné sbory. Původní myšlenka byla taková, že delegáti se měli při rozhodování o způsobu volby do sboru volitelů řídit vlastním úsudkem, ačkoli v letech 1788 a 1792 se příliš rozhodovat nemuseli, protože Washington kandidoval bez protivníka. Ale v roce 1796, kdy se objevily dvě politické strany a bylo třeba učinit rozhodnutí, dospěli straníční vůdci k názoru, že delegáti by měli plnit příkazy těch, kdo je zvolili. Jeden federalista si stěžoval, že si nevybral svého volitele, „aby za mě určil, zda je nejhodnějším mužem pro funkci prezidenta Spojených států John Adams nebo Thomas Jefferson... Ne, zvolil jsem si ho proto, aby jednal, ne aby přemýšlel.“¹²

Tato nejednoznačnost měla za následek zpackanou volbu. Podle Ústavy se prezidentem stává kandidát, který získá nejvíce hlasů ve sboru volitelů; kandidát, který se umístí na druhém místě, stává viceprezidentem. V roce 1796 chtěli federalisté za prezidenta

Adamse a za viceprezidenta Thomase Pinckneyho. Ve sboru volitelů však Adams získal jednadsmesát hlasů, Jefferson osmašedesát a Pinckney pouze devětapadesát. Federalističtí volitelé byli instruováni, aby druhý ze svých dvou hlasů odevzdali Pinckneymu, to však mnozí z nich neudělali. Jefferson se pr oto ke zk lamání všech stal Adamsovým viceprezidentem.

Během Adamsova bouřlivého funkčního období se pr opast mezi oběma stranami ještě prohloubila. Adams, oslabený tíhou vlastní pýchy a nespokojený s vydáváním varování před nebezpečím stran, se pokusil postavit opozici mimo zákon. V roce 1798, kdy byly Spojené státy zapojeny do nevyhlášené války s Francií, přijal Kongres zákon o cizincích a zákon o pobuřování, jenž prezidentovi udělil pravomoc uvěznit osoby, které nebyly občany a jež považoval za nebezpečné, a potrestat tiskaře, kteří se postavili proti jeho administrativě. Za pobuřování bylo zatčeno dvacet pět osob, patnáct jich bylo obžalováno a deset odsouzeno. Mezi těmito deseti osobami bylo sedm republikánských tiskařů, kteří podporovali Jeffersona.¹³ Jefferson a Madison se domnívali, že zákony o cizincích a pobuřování porušují Ústavu. Pokud prezident překročí své pravomoci, pokud Kongres přijme protiústavní zákony, co mohou státy dělat? Ústava nedává Nejvyššímu soudu pravomoc rozhodovat o ústavnosti zákonů přijatých Kongresem; tuto pravomoc se časem soud r ozhodl vykonávat sám, ale v roce 1798 se o to ještě nepokusil. Mezitím Jefferson, Madison a další republikáni přišli s jinou formou soudního přezkumu: Tvrdili, že státy mohou rozhodovat o ústavnosti federálních zákonů. Napsali rezoluce, v nichž vznesli námitky pr oti zákonu o cizincích a zákonu o pobuřování. Madison napsal rezoluci za Virginii, Jefferson za Kentucky. „Pokud jejich přijímání nebude zastaveno v samotném počátku,“ varoval Jefferson, zákon o cizincích a zákon o pobuřování povedou státy „k revoluci a krvi a dají vzniknout novým pomluvám proti republikánské vládě a novým záminkám pro ty, kdo si přejí, aby se věř ilo názoru, že člověku nelze vládnout jinak než ž eleznou rukou“.¹⁴

Prohlubující se rozpory mezi stranami znamenaly také přitvrzení v názorech na otroctví. Během haitské revoluce Jefferson, který favorizoval Francii, chtěl s ostrovem osvobozených otroků nastolit nanejvyš zdr ženlivý vztah. Adamsova administrativa, upř ednostňující

Volební plakát Thomase Jeffersona z roku 1800 sliboval „Dost bylo Johna Adamse“.

Anglii, však chtěla s tímto karibským ostrůvkem obnovit obchod, a dokonce uznat jeho nezávislost. „Je nad slunce jasnější, že pokud budou ponecháni sami sobě, budou černoši z ostrova Santo Domingo nesrovnatelně méně nebezpeční, než kdyby zůstali poddanými Francie,“ napsal v roce 1799 Timothy Pickering, Adamsův ministr zahraničních věcí. Afričané v Americe mezitím našli inspiraci ve zprávách o událostech na Haiti. V létě roku 1800 vedl kovář jménem Gabriel, který se stal známým jako „americký Toussaint“, povstání otroků ve Virginii, kde pochodovali pod heslem „Smrt nebo svobodu“. Povstání se nezdařilo. Gabriel a šestadvacet jeho stoupenců byli souzeni a popraveni. Odpůrci otroctví předpovídali, že Gabrielova vzpoura nebyla poslední. „I když Gabriel zemře, zůstane jich tu celý zástup,“ varoval Timothy Dwight, prezident Yaleovy univerzity, kterého „sužovaly nenáviděné okovy otroctví“.¹⁵